

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

**ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ І ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ
ІМЕНІ ВАЛЕНТИНИ ВОЛОШИНОЇ**

КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**на тему: ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ ПРАВИЛЬНОСТІ
МОВЛЕННЯ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР**

Студентки 2 курсу МДПЛЗ групи
Освітньої програми Дошкільна освіта.
Логопедія

Спеціальності 012 Дошкільна освіта
Галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
Ступеня вищої освіти магістр

Гусак Юлії Олександрівни

Науковий керівник:

Колеснік Катерина Анатоліївна,
докторка філософії, доцентка
кафедри дошкільної освіти

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова Екзаменаційної комісії

_____

_____

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Члени комісії

_____

_____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

_____

_____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

_____

_____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Вінниця – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ ПРАВИЛЬНОСТІ МОВЛЕННЯ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	9
1.1. Дефінітивний аналіз базових понять дослідження.....	9
1.2. Завдання й зміст формування граматичної правильності мовлення в дітей старшого дошкільного віку.....	16
1.3. Сучасний стан сформованості граматичної правильності мовлення (за результатами констатувального етапу експерименту).....	24
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ ПРАВИЛЬНОСТІ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	40
2.1. Огляд творчого досвіду вихователів щодо формування граматичної правильності мовлення в дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор.....	40
2.2. Педагогічні умови формування граматичної правильності мовлення в дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор.....	51
2.3. Система дидактичних ігор і вправ для виправлення граматичних помилок у мовленні дітей старшого дошкільного віку.....	60
2.4. Динаміка сформованості граматичної правильності мовлення (за результатами контрольного етапу експерименту).....	76
ВИСНОВКИ	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	87
ДОДАТКИ	94

ВСТУП

У дошкільному віці діти перебувають на етапі активного мовного розвитку. У цей період формується основна мовна компетентність і граматична правильність мовлення відіграє важливу роль у цьому процесі. Дошкільна освіта є першою ланкою в системі освіти, тому основне завдання педагогів, які працюють з дошкільниками – формування інтересу і мотивації до навчання, а також формування правильного мовлення.

Граматична правильність мовлення є фундаментальним елементом комунікації та сприймання інформації. У дошкільному віці діти активно засвоюють мову. Граматична правильність допомагає їм створювати речення, розуміти їх структуру та виразно виражати свої думки. Граматична правильність мовлення сприяє успішній соціалізації. Діти, які володіють граматично правильною мовою, здатні більш ефективно спілкуватися з оточуючими та розуміють інших людей легше.

Вихователі та батьки мають активно сприяти цьому розвитку, створюючи сприятливе середовище та використовуючи різноманітні методи і прийоми навчання. Граматична правильність мовлення є важливим кроком на шляху до мовної компетентності та успішної адаптації в шкільному середовищі та суспільстві загалом.

Проблеми формування граматичної правильності мовлення в дітей старшого дошкільного віку зумовлюється пріоритетними напрямками Національної доктрини розвитку освіти України, зокрема «Базовим компонентом дошкільної освіти України» та Законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту». Оскільки мова стає предметом вивчення з початку шкільного навчання, то в дошкільному віці необхідно формувати в дітей усвідомлене ставлення до усного мовлення як мовної дійсності.

Граматична будова мови – це система взаємодії слів між собою в словосполученнях і реченнях. Розрізняють морфологічний і синтаксичний рівні граматичної системи. Морфологічний рівень передбачає оволодіння

прийомами словозміни і словотворення, синтаксичний – вміння складати речення, граматично правильно поєднувати слова в реченні. Оволодіння граматичною будовою мови має великий вплив на загальний розвиток дитини, забезпечує їй перехід до вивчення мови в школі, а морфологічно і синтаксично оформлене мовлення служить засобом спілкування з оточуючими людьми. Звідси величезна відповідальність лягає на заклади дошкільної освіти, педагогів та батьків у розвитку мовлення [7].

Мовленнєва компетентність є однією з провідних базисних характеристик особистості, що формується на етапі дошкільного дитинства (А. Богуш, М. Вашуленко, Н. Гавриш, О. Кононко та ін.). Саме тому, вчені приділяють значну увагу розвитку мовлення дітей.

Проблемі розвитку граматичної будови мови присвячені теоретичні та практичні дослідження відомих вітчизняних науковців (А. Богуш, Л. Калмикова, Г. Калмиков, К. Крутій, І. Лапшина, Н. Маліновська, Г. Нікіщенко, Г. Ніколайчук, В. Тищенко, Н. Харченко, М. Шеремет та ін.). Дослідники підкреслюють необхідність проведення спеціально організованої роботи, спрямованої на формування граматичної правильності мовлення в дошкільників. Таку роботу вони рекомендують проводити як на заняттях, так і у вільний від занять час.

Багато вчених відзначають, що для освоєння граматики важлива самостійна діяльність дитини зі словами в поєднанні з ігровими вправами, що забезпечують більш легке і міцне запам'ятовування потрібної інформації. До кінця дошкільного віку необхідно використовувати ефективні засоби розвитку словотворчих умінь дітей.

Грамматична будова мови при нормальному мовленнєвому розвитку засвоюється дитиною самостійно, шляхом наслідування мови дорослого. Оволодіння граматичними закономірностями мови вимагає досить високого рівня сформованості процесів аналізу, синтезу, узагальнення, диференціації, абстрактно-логічного мислення. Несформованість у дитини одного з мовних компонентів, які беруть участь в становленні мови, тягне за собою зміну

(деформування) всієї мовної системи (В. Бондар, Л. Калмикова, Г. Костюк та ін.). Останнім часом проблемі розвитку мовлення дітей дошкільного віку приділяли увагу А. Богуш, Н. Гавриш, К. Колеснік, К. Крутій, І. Лапшина, Н. Маліновська, О. Сас та ін.

Для дитини дошкільного віку в першу чергу важливо не тільки те, яким обсягом знань, умінь і навичок вона володіє, а й те, як ці знання були дитиною засвоєні. Для того, щоб максимально наблизити процес оволодіння граматичною стороною мовлення дошкільників до природного, неформального, необхідно застосування таких засобів, які, з одного боку несли б на собі функцію наочних засобів, а з іншого – засоби для організації ігрової діяльності.

Актуальність проблеми нашого дослідження визначається протиріччям між значними розвивальними можливостями ігрових засобів для розвитку мови і недостатнім їх використанням на заняттях з розвитку мовлення. Вибір теми дослідження також зумовлений, з одного боку, соціальною значущістю володіння мовою як засобом спілкування і пізнання, а з іншого – невисоким рівнем мовних умінь дошкільників, недостатністю дослідження проблеми в теоретичному й практичному аспектах.

Об'єкт дослідження – формування граматичної правильності мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження – особливості формування граматичної правильності мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити роль дидактичних ігор для засвоєння граматичних категорій дітьми старшого дошкільного віку.

Гіпотеза: формування граматичної правильності мовлення дітей старшого дошкільного віку буде відбуватись ефективно, якщо забезпечити такі педагогічні умови: урахування вікових особливостей психічного розвитку дітей старшого дошкільного віку; створення сприятливого мовного

середовища, що дає зразки грамотного мовлення; заняття для проведення роботи із засвоєння граматичних категорій у старшому дошкільному віці.

Відповідно до мети та гіпотези сформульовано **завдання дослідження:**

– здійснити дефінітивний аналіз базових понять дослідження та визначити завдання й зміст формування граматичної правильності мовлення у дітей старшого дошкільного віку;

– здійснити діагностику сучасного стану сформованості граматичної правильності мовлення в дітей старшого дошкільного віку;

– описати творчий досвід вихователів щодо формування граматичної правильності мовлення в дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор;

– визначити педагогічні умови формування граматичної правильності мовлення в дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор;

– розробити систему дидактичних ігор і вправ для виправлення граматичних помилок у мовленні дітей старшого дошкільного віку та апробувати її на практиці;

– показати динаміку сформованості граматичної правильності мовлення (за результатами контрольного етапу експерименту).

Для досягнення визначеної мети і розв'язання поставлених завдань використовувався комплекс **методів дослідження:**

Теоретичні: метод аналізу й узагальнення наукових даних, представлених у психолого-педагогічних та навчально-методичних джерелах з метою визначення теоретичних засад означеної проблеми формування граматичної правильності мовлення в дітей старшого дошкільного віку.

Емпіричні: педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний і підсумковий етапи), діагностичні завдання на визначення рівнів сформованості граматичної правильності мовлення в дітей старшого дошкільного віку, методи математичної обробки інформації: для узагальнення експериментальних даних.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що: уточнено сутність понять «граматичне значення», «граматична форма слова», «граматична категорія», «граматична правильність мовлення»; обґрунтовано критерії, показники та охарактеризовано рівні сформованості граматичної правильності мовлення в дітей старшого дошкільного віку; визначено педагогічні умови формування граматичної правильності мовлення в дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор; запропоновано систему дидактичних ігор і вправ для виправлення граматичних помилок у мовленні дітей.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання матеріалів кваліфікаційної роботи в освітньому процесі закладів дошкільної освіти студентами під час проходження педагогічної практики.

База дослідження: групи дітей старшого дошкільного віку «Солодке містечко» (32 дошкільника, експериментальна група) та «Мандрівники дослідники» (28 дітей, контрольна група) Комунального закладу «ДНЗ 15 ВМР».

Апробація основних положень дослідження відбувалась у процесі експериментальної роботи в школі, шляхом участі в науково-практичних конференціях (дод. Н):

1. XIX Міжнародна науково-практична конференція «Методологія сучасних наукових досліджень» (м. Харків, 22-23 лютого 2023 р.). *(Тема: Формування граматичної правильності мовлення в дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор).*

2. X Всеукраїнська науково-практична студентська інтернет-конференція «Науковий простір студента: пошуки і знахідки» (м. Київ, 31 березня 2023 р.). *(Тема: Педагогічні умови формування граматичної правильності мовлення в дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор)*

3. XX Міжуніверситетська студентська науково-практична конференція «Актуальні питання культури мовлення» (м. Вінниця, 21 лютого 2023 р.). (Тема: *Формування граматичної правильності мовлення в дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор*).

4. VII Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти» у рамках реалізації проєкту *Erasmus + Jean Monnet Module: «Дошкільна освіта в умовах зеленого середовища: синергія європейських практик і українських традицій»* 101085248-PEGEU-ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH (м. Вінниця, 28-29 березня 2023 р.). (Тема: *Рухливі ігри на природі для мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку*).

Основні результати дослідження висвітлено в **2 статтях**:

1. Гусак Ю. Рухливі ігри на природі для мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 28-29 березня 2023 р.) / за ред. О.П. Демченко, Н.О. Пахальчук. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля». 2023. Вип. 12. С. 409-411.*

2. Гусак Ю. Формування граматичної правильності мовлення в дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор. *Методологія сучасних наукових досліджень : збірник наукових праць за результатами XIX Міжнародної науково-практичної конференції (23-24 лютого 2023 р., м. Харків) / за заг. ред. К. Юр'євої. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди. 2023. С. 299-303.*

Структура роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Айзенбарт М. М. Формування соціально-комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку в процесі ігрової діяльності: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Одеса, 2016. 274 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Наказ МОН України від 12.01.2021 № 33 «Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція». URL: <http://surl.li/qjxo> (дата звернення: 20.10.2022).
3. Бенера В.Є. Теорія та методика розвитку рідної мови дітей: навч. – метод. пос. за кредитно – модульною системою організації навчального процесу для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти. Київ: Видавничий дім «Слово», 2014. 384 с.
4. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: підручник. Київ: Вища шк., 2007. 542 с.
5. Богуш А.М. Методика навчання дітей української мови в дошкільних навчальних закладах. Київ: Слово, 2011. 440 с.
6. Богуш А.М., Луцан Н.І. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи. Навчально-методичний посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2008. 256 с.
7. Бражнич О.Г. Педагогічні умови диференційованого навчання учнів загальноосвітньої школи: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання». Кривий Ріг, 2001. 238 с.
8. Васьківська Г. Формування комунікативної компетентності особистості як основна проблема сучасної лінгводидактики. Науковий вісник *Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк: СНУ імені Лесі Українки, 2016. Вип. 1(30). Т. 1. С. 33-38.
9. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. 1440 с.

10. Гавриш Н. Мовлення дітей. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). *Дошкільне виховання*. 2021. № 3. С.3-8

11. Дитина: Освітня програми для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк; авт. кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, В.М. Вертугіна [та ін.]; наук. ред. Г.В. Беленька; Київ. у-т ім. Б. Грінченка. Київ: Київ. у-т ім. Б. Грінченка. 2020. 440 с.

12. Дошкільна лінгводидактика з методикою організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у ДНЗ: навчальна програма з нормативної дисципліни для підготовки бакалаврів галузі знань 01 «Освіта», спеціальності 013 «Дошкільна освіта» / Уклад. І.М.Лапшина, Н.Ю.Родюк, К.А.Колеснік. Вінниця: ВДПУ, 2017. 19 с.

13. Дученко В.О. Формування граматичної компетенції дітей старшого дошкільного віку в процесі ознайомлення з українськими народними символами-оберегами. URL: <http://surl.li/lrkyr>.

14. Калмикова Л. О. Перспективність і наступність в навчанні мови й розвитку мовлення дітей дошкільного і молодшого шкільного віку: психолінгвістичний і лінгвометодичний виміри: нав.-метод.пос. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2017. 448 с.

15. Калмикова Л. О. Психолінгвістичні засади формування мовленнєвих навичок та вмінь у дітей дошкільного віку. Черкаси: Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, 2005. 215 с.

16. Калмикова Л. О. Формування мовленнєвих умінь і навичок у дітей: психолінгвістичний та лінгвометодичний аспекти. Київ: НМЦВО, 2003. 320 с.

17. Калмикова Л.О. Розвиток мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку: діагностико-розвивальна програма: монографія. Переяслав-Хмельницький: ПП «СКД», 2010. 212 с.

18. Калмикова, Л.О., Харченко, Н.В., Дем'яненко, С.Д., Порядченко Л.А. Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку: монографія. Київ: Вид-во «ПП Медведєв», 2007. 304 с.

19. Кахаєва Л.Є. Мовленнєвий розвиток старших дошкільників. Харків: Основа, 2014. 143 с.
20. Колеснік К., Комарівська Н., Стахова І., Присяжнюк Л. Значення спільної діяльності для розвитку мовлення дітей. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. Вип.17(2). Слов'янськ. 2022. С. 127-138.
21. Колеснік К.А. Вплив групової діяльності на розвиток мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного вік. *Розвиток особистості молодшого школяра : сучасні реалії та перспективи*: Матеріали III науково-практичної інтернет конференції молодих науковців та студентів / Упорядники: О.І. Кіліченко, Л.І. Хімчук. Випуск 4. Івано-Франківськ. 2017. С. 210-212.
22. Колеснік К.А. Організація групової діяльності на заняттях з мови: поєднання ігрової та пізнавальної групової діяльності учнів першого класу. *Учитель початкової школи*. № 11. 2019. С. 18-21.
23. Король А.В. Мовленнєва картка з картинками: логопедичне обстеження рівня мовленнєвого розвитку дитини. Вид. 2-ге, зі змін. і доп. Тернопіль: Мандрівець, 2018. 24 с.
24. Косенко Ю. Основи теорії мовленнєвої комунікації: навчальний посібник. Суми: Сумський державний університет, 2013. 292 с.
25. Кошель А., Дмитренко О. Ігрові технології в освітньому процесі закладів дошкільної освіт. InterConf, (28), 2020. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/4502>
26. Кривошея Т. Взаємозв'язок образного і логічного мислення як шлях до гармонізації розумової діяльності дошкільників. *Імідж сучасного педагога*. 2015. № № 6 (155). С. 25-27.
27. Крутий К. Л. Особливості вживання дошкільниками граматичних категорій (на матеріалі відприкметникових прикметників). Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: зб. наук. пр. / [редкол. Т. І. Сущенко та ін.]. Київ-Запоріжжя. 2002. Вип. 26. С. 342-347.

28. Крутій К. Л. Формування граматичної правильності мовлення в дошкільників у контексті комунікативного розвитку: термінологічне поле. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Педагогічні науки*. 2018. № 3 (137), квітень. С. 28-34.

29. Лазаренко Н. Культура мовлення як невід'ємна складова ключових компетентностей сучасного педагога. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Філологія (мовознавство): збірник наукових праць / [гол.ред. Н. Л. Іваницька]. Вінниця: ТОВ «Фірма «Планер». 2016. Вип. 23. С. 36-42.

30. Лапшина І. М., Литовченко В. М. Дошколярник: Розвиток мовленнєвих навичок у дітей старшого дошкільного віку: методичний посібник для вихователів. Київ: ВД «Калита», 2006. 180 с.

31. Лапшина І.М. Специфіка формування мовної особистості дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій: збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв (Вінниця, ВДПУ ім. М.Коцюбинського, 1-2 квітня 2015 р.)* / за ред. Г.С.Тарасенко; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, інститут педагогіки, психології і мистецтв. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2015. Вип.4. С.194-198.

32. Лопатинська Н. А. Активізація вживання префіксальних дієслів і розуміння їх семантики дітьми старшого дошкільного віку: дис. ... канд. пед. наук. Одеса, 2000. 187 с.

33. Любчак Л. В., Колеснік К.А. Методика організації ігрової діяльності: практикум. Вінниця: ЦОП «Документ Принт», 2017. 196 с.

34. Маліновська Н. В. Підготовка майбутніх вихователів до формування мовленнєвої компетенції у дітей дошкільного віку. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2017. Випуск 17 (60). С. 157-160.

35. Манько В. М. Дидактичні умови формування у студентів професійно-пізнавального інтересу до спеціальних дисциплін. Соціалізація особистості: зб. наук. пр. Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова. Київ: Логос, 2000. Вип. 2. С. 153-161.

36. Марченко І. С. Спеціальна методика розвитку мовлення (логопедична робота з корекції порушень мовлення у дошкільників): навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Спеціальність: Корекційна освіта (логопедія). Вид. 3-є, перер. та доп. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2015. 312 с.

37. Методичні рекомендації до Освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина» / наук. ред. Г.В. Беленька, О.А. Половіна, І.В. Кондратець; авт. кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, В.М. Вертугіна, К.І. Волинець та ін. Київ: ТОВ «АКМЕ ГРУП», 2021. 568 с.

38. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (схвалено Указом Президента України від 25 червня 2013 року №344/2013). URL: <https://www.google.com.ua/search?q>.

39. Опанасець Н. А. Розвиток фонематичних процесів у дітей з мовленнєвими порушеннями. Таврійський вісник освіти. 2015. № 3. С. 120-125.

40. Основи вітчизняної дошкільної лінгводидактики: курс лекцій: навчально-методичний посібник / укл. І.М.Лапшина, К.А.Колеснік. Вінниця: ВДПУ, 2018. 272 с.

41. П'яткова Н. Г. Формування граматичної будови мовлення в дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ. *Актуальні проблеми корекційної педагогіки, психології та реабілітації*: матеріали I Всеукраїнської студентської науковопрактичної конференції (14 лютого 2017 року, м. Суми). Суми. 2017. С. 99-102.

42. Пентилюк М. Словник-довідник з української лінгводидактики. Київ: Ленвіт, 2015. 320 с.

43. Піроженко Т. О. Розмовляти – тобто заявити про себе світу. *Практична психологія та соціальна робота*. 2006. № 1. С. 6–11.
44. Плющ М.Я. Граматика української мови. Морфеміка. Словотвір. Морфологія: підручник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010. 328 с.
45. Полєвікова О.Б. Заняття та виховні заходи для дітей старшого дошкільного віку. Харків: Вид. група «Основа», 2011. 239 с.
46. Рібцун Ю. В. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення : програмно методичний комплекс. Київ, 2012. 258 с.
47. Рудківська Н.Л. Про деякі аспекти формування синтаксичної будови мовлення дітей старшого дошкільного віку. *Збірник наукових праць / за заг. редакцією проф. Л.В. Зданевич, доц. Л.С. Пісоцької, Н.М. Миськової. Хмельницький: ХГПА, 2018. С. 297-300.*
48. Рудківська Н.Л. Сюжет із іграшок як засіб розвитку синтаксичної будови мовлення дітей старшого дошкільного віку. За загальною редакцією доктора педагогічних наук, доцента С.А. Саяпіної. Харків, ТОВ «Видавництво НТМТ», 2019. С. 302-322.
49. Рудківська Н.Л. Технологія формування синтаксичної будови мовлення в дітей старшого дошкільного віку в процесі гри. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. Херсон. 2018, С. 76-81.
50. Соботович Є. Ф. Критерії оцінювання мовленнєвого розвитку дитини (у його лексичній ланці) на різних вікових етапах. Нормативні показники мовленнєвого розвитку (у його граматичній ланці) дитини дошкільного віку. *Дефектологія*. 2003. №2. С. 2 – 11.
51. Соботович Є. Ф. Психолінгвістична періодизація мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. *Теорія і практика сучасної логопедії: збірник наукових праць*. Київ: Актуальна освіта, 2004. С. 7-35.
52. Соботович Є. Ф. Формування семантичної структури слова у дітей з вадами мовленнєвого розвитку. *Теорія і практика сучасної логопедії: збірник наукових праць: Вип. 2*. Київ: Актуальна освіта, 2005. С. 3-17.

53. Стежинки у Всесвіт: комплексна освітня програма для дітей раннього та передшкільного віку / автор. колектив; наук. керівник К. Л. Крутій. Запоріжжя: ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2020. 244 с.

54. Степанов О. М., Фіцула М.М. Основи психології і педагогіки : Посіб. Київ: Академвидав, 2006. 520 с.

55. Столбунова Н.С. Досвід роботи з теми» Мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку. URL: <http://surl.li/lruby>.

56. Трифонова О. С. Формування мовленнєвої особистості дітей старшого дошкільного віку. Одеса: Видавництво ТОВ «Лерадрук», 2012. 467 с.

57. Федорова М. А. Дошкільна лінгводидактика. Житомир, ФОП Левковець, 2022. 313 с.

58. Федорова Н. Ф. Педагогічні умови розвитку обдарованої особистості у школі: навч.-метод. посіб. Київ: Ін-т обдарованої дитини, 2014. 94 с.

59. Фурман Н. В. Використання ігрових прийомів у подоланні тяжких порушень мовлення у дітей дошкільного віку: Методичний посібник для вчителів-логопедів. Кам'янець-Подільський: 2017. 94 с.

60. Kolesnik Kateryna, Komarivska Nadiia, Karuk Inna. Psychological and pedagogical principles of the formation of preschoolers' communicative competence in the process of organized and independent activity. Materials of the Monthly International Scientific and Practical Conference, Tallinn: Teadmus OÜ, 2023.

61. Kolesnik Kateryna, Komarivska Nadiia. Children's speech development in the process of collective creative activity. *Sustainable Development: Modern Theories and Best Practices*: Materials of the Monthly International Scientific and Practical Conference (March 31 - April 1, 2022) / Gen. Edit. Olha Prokopenko, Aleksander Sapiński, Tallinn: Teadmus OÜ, 2022, P. 136-139.

62. Sedivy J. Language in mind: An introduction to psycholinguistics. Sunderland, Massachusetts: Sinauer Associates, 2018. P. 261.